

УДК:631.155:338.439.4.0532:637.1

Славіна Н.А., к.е.н. ©

*Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський*

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Проаналізовано основні результати дослідження системи управління якістю продукції молочного скотарства та обґрунтовано рекомендації щодо її вдосконалення.

Ключові слова: управління, конкурентоспроможність, якість, ефективність, молочне скотарство.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки перед усіма підприємствами і організаціями стоять однакові завдання: отримання максимального прибутку, забезпечення стабільного розвитку, перевага поміж конкурентами. Досвід підприємств, які досягли високих результатів, свідчить, що шлях до успіху обов'язково лежить через забезпеченість якості. З огляду на це, якість продукції є найважливішим фактором підвищення рівня життя населення, його економічної, соціальної і екологічної безпеки.

В умовах дефіциту молочної сировини та конкуренції на сировинному ринку проблемі якості молока не надається особливого значення. В той час, коли якість і ціна є визначальним фактором конкурентоспроможності молочної продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Якби не впроваджувались нові технології виробництва молочних продуктів, без використання якісної сировини виробити конкурентоспроможний продукт неможливо.

Аналіз останніх досліджень. Висвітленню проблем якості й ефективності виробництва молока відведено важливе місце, що підтверджено наявністю наукових робіт таких вітчизняних вчених, як В.І. Бойка, Р.В. Глібова, В.Н. Зимовця, М.М. Ільчука, М.В. Калінчика, О.А. Козак, Т.Л. Мостенської, М.К. Пархомця, П.Т. Саблука, В.І. Топіхи, О.М. Шпичака та багатьох інших.

Проте, за сучасних умов розвитку економіки, зокрема аграрної сфери, окремі напрями цієї діяльності залишаються недостатньо дослідженими. Тому постає потреба у вирішенні проблем, пов'язаних із удосконаленням існуючого механізму управління якістю продукції з урахуванням специфічних особливостей розвитку галузі молочного скотарства.

Мета статті. Метою статті є аналіз системи управління якістю продукції молочного скотарства та обґрунтування рекомендацій щодо її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Одним із найефективніших інструментів підвищення якості продукції молочного скотарства є розробка систем управління

якістю. Перші кроки в цьому напрямі були здійснені у 50-х роках минулого століття, коли широкомасштабного розмаху набуло впровадження комплексних систем управління якістю. Комплексна система управління якістю передбачає: підпорядкування діяльності органів управління на різних рівнях керівництва єдиній цілі – створенню продукції з оптимальним рівнем якості; дотримання єдності форм і методів управління якістю продукції; організацію систематичної роботи з оцінки рівня якості продукції на усіх стадіях її формування; планування і удосконалення процесу контролю якості продукції на усіх стадіях її формування; впровадження удосконалених методів і засобів контролю якості; розробку і впровадження нових прогресивних і перспективних стандартів і технічних умов; розробку і систематичний перегляд разом з плануючими органами, споживачами і науковими організаціями науково обґрунтованих показників якості продукції; розробку і впровадження комплексу заходів по підвищенню якості продукції з врахуванням використовуваної сировини, матеріалів та напівфабрикатів; організацію прогресивних методів стимулювання безпосередніх керівників виробництва; впровадження стандарту підприємства і заходів з забезпечення випуску продукції з оптимальним рівнем якості [3].

На основі концептуальної моделі якості (петлі якості) Н.Ф. Прокопенка, пропонується петля якості у молочному скотарстві (рис. 1), за допомогою якої визначаються основні види діяльності, що впливають на якість продукції молочного скотарства.

Рис. 1. Петля якості – стадій життєвого циклу продукції молочного скотарства

Відомий дослідник у галузі системного управління якістю в АПК виділяв три етапи розробки комплексної системи управління якістю праці та продукції: підготовчий етап розробки системи, розробка технічного завдання і робочого проекту, впровадження системи. Перший етап передбачає такі дії: прийняття рішення про розробку проекту створення системи та координаційно-робочої групи. Наступний етап – розробка документації про систему інформації в підприємстві, показників якості праці та продукції, формування структури органів управління, делегування повноважень, матеріально-моральне заохочення високої якості праці, розробка стандартів підприємства. На заключному етапі реалізується рішення про впровадження в дію комплексної системи управління якістю.

Досвід минулих часів свідчить, що впровадження комплексних систем було примусовим заходом для керівників і спеціалістів господарств за вказівкою вищих органів управління. Нині у сільськогосподарській практиці знову ж зростає інтерес до системного управління якістю праці та продукції. Проте, як свідчить досвід, основні функції з управління якістю продукції в підприємстві здійснює не спеціально створена служба якості, а головні спеціалісти, керівники підрозділів, на яких додатково покладено обов'язки щодо поліпшення якості або інспектори з якості.

Організаційною й нормативно-технічною базою системи управління якістю продукції є основні та спеціальні стандарти підприємства, зокрема стандарти, які визначають основні положення функціонування системи, координаційно-робочої групи, проведення днів якості, навчання працівників, оцінка якості праці, контроль і стимулювання діяльності працівників, аналіз і облік якості праці та продукції тощо.

У забезпеченні виробництва високоякісної продукції важливе місце належить контролю якості. Контроль як функція управління – це система спостереження і перевірки відповідності функціонування підприємств встановленим стандартам та іншим нормативам, виявлення допущених відхилень від прийнятих принципів організації і ведення господарства [4]. Контроль якості продукції молочного скотарства необхідний на всіх стадіях передвиробничого, виробничого та післявиробничого циклу. Контроль показників якості молока здійснюється централізовано та децентралізовано (у лабораторіях переробних підприємств або ж лабораторіях сільськогосподарських підприємств). У першому випадку оцінку якості молока робить лаборант підприємства-виробника в присутності представника переробного підприємства (водія). Партія молока, що надходить на переробку, обов'язково повинна супроводжуватись товарно-транспортною накладною із зазначенням необхідних реквізитів. Зворотний рух інформації здійснюється завдяки поверненню виробнику накладної із зазначенням фізичної маси та показників якості прийнятої молочної сировини. Поділяємо думку дослідника О.А. Козак [2], виділяючи такі основні функції комплексної системи управління якістю молока: планування, стандартизація, стимулювання якості, матеріально-технічне

забезпечення, інформаційне забезпечення, контроль, орієнтація на замовника, підготовка кадрів (таблиця 1).

Таблиця 1

**Функції комплексної системи управління якістю молока
у сільськогосподарських підприємствах**

<i>Елементи системи</i>	<i>Функції системи</i>
Планування	Планування вищої якості молока (поліпшення якості кормів, породного складу поголів'я, його продуктивності). Планування контролю якості. Залучення споживачів до процесу планування
Стандартизація	Дотримання вимог вітчизняного стандарту ДСТУ 3662-97, міжнародних стандартів та дотримання додаткових вимог до якості на рівні підприємства
Стимулювання якості	Матеріальне і моральне стимулювання за високоякісне молоко
Матеріально-технічне забезпечення	Витрати на придбання і використання матеріально-технічних ресурсів виробництва для підвищення якості, засобів контролю якості роботи і продукції
Інформаційне забезпечення	Збирання, опрацювання й оперативне надходження інформації про якість молока та робіт
Контроль	Покладання відповідальності за якість молока на конкретних виробників. Організація обліку й аналізу витрат на якість. Контроль за якістю молока, починаючи від матеріалів і до утилізації відходів
Орієнтація на замовника	Дотримання вимог замовника. Оцінка та аналіз ступеня задоволення потреб споживачів. Перевірка замовником виробництва постачальника. Задоволення та узгодження інтересів усіх зацікавлених сторін – споживачів, постачальників, персоналу, власників, кредиторів, представників громадськості
Підготовка кадрів	Навчання кадрів, їх підбір, розстановка та інформування. Зацікавленість кадрів у підвищенні якості продукції

У сільськогосподарських підприємствах пропонується застосування комплексної системи управління якістю, яка є частиною системи внутрішньогосподарського управління та дає змогу контролювати й

координувати процеси планування, забезпечення і постійного поліпшення якості. При цьому якість трактується не стільки як якість виробленої продукції, а як якість роботи підприємства в цілому, що охоплює управління всіма аспектами його діяльності.

Система управління якістю повинна стати основою для постійного поліпшення, яке дозволяє збільшити ймовірність підвищення задоволення замовника та інших зацікавлених сторін. Це дасть змогу підприємствам з виробництва і переробки продукції упевненість у спроможності поставляти продукцію, яка постійно відповідає вимогам.

За результатами досліджень, у багатьох господарствах Хмельницької області через низький рівень санітарно-виробничої культури та технологій все ще немає належних зрушень щодо забезпечення якості та безпеки молока. Це призводить до недоодержання виробниками коштів від його реалізації, а споживачами – високоякісної продукції. Тому покращення якості продукції є важливим напрямом інтенсивного розвитку економіки, джерелом економічного росту та ефективності суспільного виробництва. Зважаючи на це, управління якістю продукції – це цілеспрямований процес дії на об'єкти управління, що здійснюється при створенні і використанні продукції, з метою встановлення, забезпечення та підтримання необхідного рівня якості, який задовольняє вимоги споживачів. Дослідження свідчать, що неможливо досягти високої якості молока, приділяючи увагу окремим технологічним операціям. Тому, отримання якісної продукції можливе лише при переході до комплексної системи управління якістю у господарствах, яка передбачає впровадження науково обґрунтованої системи заходів, застосування методів і засобів, спрямованих на забезпечення необхідного рівня якості продукції на всіх стадіях: виробництва, зберігання, транспортування та реалізації. Відомий американський спеціаліст в галузі якості Едвард Демінг ще в 1950 р. зазначав, що на 85% вирішення проблеми якості продукції залежить від системи управління якістю.

Слід зазначити, що в кінці 70-х років минулого століття в державі комплексним системам управління якістю продукції приділялась значна увага. Не зважаючи на те, що ці системи в основному використовувались на промислових підприємствах, досить ефективно вона впроваджувалась і на сільськогосподарських підприємствах України, зокрема у Хмельницькій області. Але, основними недоліками цієї системи були: відсутність орієнтації на споживача (постачальники сировини призначалися Держпланом, а споживач не міг впливати на якість виробленої продукції), економічна незацікавленість підприємств, звужена сфера дії, несистемний підхід до системи. Тому сучасна комплексна система управління якістю потребує удосконалення з врахуванням вимог міжнародних стандартів.

Враховуючи досвід розвинутих країн на шляху до виробництва екологічно чистої продукції та її безпеки, виділимо основні заходи, які необхідно здійснити в Україні: прийняття Закону України про екологічне сільське господарство; виділення екологічно чистих територій; створення центру по екологічному сільському господарству; підбір та застосування екологобезпечних технологій,

видів техніки та систем ведення тваринництва для виробництва екологічно чистої продукції; підготовка спеціалістів з виробництва цієї продукції; інформування споживачів; розширення наукових досліджень з екологічних аспектів сільського господарства тощо.

Висновки. Ринкова економіка ставить підприємства в досить жорсткі умови конкурентної боротьби, в якій переможуть ті, у кого продукція за якісними характеристиками переважатиме продукцію конкурентів. У цих умовах управління якістю стає одним із визначальних аспектів загального управління підприємством. Для задоволення споживчого попиту, налагодження планомірного випуску продукції в обумовлені строки, зниження її собівартості, визначення прийнятної для покупців ціни, яка б відшкодовувала витрати виробників, сприяючи одержанню максимальних прибутків, необхідно досягти належного рівня якості продукції, підтримувати та постійно працювати над його підвищенням.

Література

1. ДСТУ ISO 9000–2001. Системи управління якістю. Основні положення та словник. – К.: Держстандарт України, 2001. – 27 с.
2. Козак О.А. Про якість молока в сільськогосподарських підприємствах // Економіка АПК. – 2005. - №7. – С.50
3. Мирагзамов М.А., Муминов Н.А., Мамаюсупова А.А. Организационно-технические основы управления качеством продукции. –Ташкент, Изд-во «Фан» Узбекской ССР, 1979. – 124 с.
4. Завадський Й.С. Менеджмент: Management. – У 3 т. – Т.1. – 3-є вид., доп. – К.: Вид-во Європ. ун-ту. – 2001. – 542 с.

Summary

Slavina N.A.

Podilskogo Agrarian-Technical University

MANAGEMENT OF PRODUCTS' QUALITY OF MILK CATTLE BREEDING IN AGRICULTURAL ENTERPRISES

The basic results of research of the quality of milk cattle breeding products' control system are analyzed and recommendations to its perfection are made.

Key words: *management, competitiveness, quality, milk cattle breeding.*

Рецензент – д.е.н., професор Шульський М.Г.